Tafsilatlı ***İZHAR SUAL VE CEVAPLARI*** çalışması

1-Bir şey'e başlarken bir talibin kaç şeyi bilmesi lazımdır, onlar nelerdir?

7 şeyi bilmesi lazımdır. 1-Besmele-2-Hamdele-3-Salvele-4-İsmi kitab-5-Fenni kitab- 6-Teybini ğaraz- 7-Tadadi fusul

İsmi Kitap: İzhar **Fenni Kitap:** Nahiv **Tadadi Fusul:** (Fasıllarının adedi): Amil, Mamul, İrab

Tebyini Ğaraz:

Gayesi: اَلْاِخْتِرَازُ عن الخطاء فى الاعرابِ و البناءِ Manası: Mu'reblik ve mebnîlikte hatadan kaçınmaktır.

2-İlmi Nahvin tarifi ve mevzuu nedir, izhar kitabının musannıfı kimdir?

Tarifi: وهو عِلمٌ يُعْرَفُ به احوالُ الكلمةِ العربيةِ من حَيثُ الإعرابِ و البناءِ

Manası: Mu'reblik ve mebnilik haysiyetinden Arabî kelimelerin halleri kendisi ile bilinen ilimdir.

Mevzuu: الكلمةُ العربيةُ الواقعةُ فى لكلامِ Manası: Kelamda vâki olan (bulunan) kelimelerdir.

Musannıfı: İmamı Birgüvi hz. leridir.

3- Kelimenin tarifi nedir, kaç kısımdır?

Kelime: وهي اللفظ الموضوعُ لمعنًا مفردٍ Müfred bir mana için vazolunan lafızdır.

Üç kısımdır:

Fiil : **مـا دل بهيأتـه وضـعا علـى احـد الازمنـة الثلثـة**

Heyeti vaz'iyesiyle üç zamandan biri üzerine delalet eden kelimedir.

قـد – س – سـوف – إنْ – لـم – لمـا emri gaib için olan 'lam' ve nehiy için olan 'lam'ın dahil olması filin hassalarındandır.

İsim : **ما دل على معنى مستقل بالفهم غيرَ مقترن باحد الازمنة الثلثة** Üç zamandan birine yakın olmaksızın anlaşılmakta müstakil olan bir mana üzerine delalet eden kelimedir.

(Tenvinin, Harfi Cerrin, Lam-ı Tarifin dahil olması ve İsmin Mübteda, Fail ve Muzaf olması ismin hassalarındandır.)

Harf : ما دل على معنى غيرَ مستقلٍ بالفهم بل آلة لفهم غيره

Anlaşılmakta müstakil olmayıp bilakis başkasının anlaşılmasına alet olan bir kelimedir.

4-Amilin tarifi ve taksimatını yapınız.

ما اوجب بواسطةٍ كونَ آخر الكلمةِ على وجهٍ مخصوصٍ من الإعراب İrabtan mahsus bir vecih üzerine kelimenin ahirinin bir vasıtası ile olmasını icap ettirendir.

Amil İkidir. Lafzi- Manevi:

Lafzi amil ikidir. Semai ve kıyasi. Kıyasi amil 9' dur. Semai amil ikidir. İsimde amil (bir isimde amil, iki isimde amil) fiilde amil.

5- İsimlerde mugtezi irabı izah ediniz.

İsimlerde mugtezi irab (irabı gerektiren şey); isimlerin üzerine muhtelif manaların (failiyet, mefuliyet, izafet) gelmesidir. Bu muhtelif manalar gizli emirlerdir.(Yani ibare harekesiz olunca hangisinin meful fail vb. olduğu bilinmez, gizlidir.) Gizli emirler bilinsin için zahiri alametleri gerekir. (raf, nasb, cer gerek***tirir.)***

6- Fiillerde mugtezi irab var mıdır?

Fiillerde mugtezi irab; fili muzarinin ismi faile tam müşabehetiyle olur. Fili muzari ismi faile lafzan, manen ve istimalen benzer. Bu benzemesi neticesinde isimler gibi fili muzari de mureb olur.

7-Fili muzarinin ismi faile hangi yönlerden benzediğini izah ediniz.

Lafzan benzemesi:. Harekât ve Sekenâtta muvafakat etmeleridir. Meselâ fi'li Muzari olan **ينصـــر** ile ismi fail olan **ضَارِبٌ** arasında harekeli ve sakin olan harfler cihetinden tam bir benzerlik vardır.
Manen benzemesi: Hem fili muzarinin hem de ismi failin umumilik ve hususiliği kabul etmesidir. İsmi fail; lamı tariften soyulduğu zaman umumiliği, lamı tarif dahil olduğu zaman da hususiliği ifade eder. Aynen bunun gibi fili muzari de istikbal ve hal harflerinden soyulduğu zaman hal ve istikbale (umumilik)ihtimali olur. Bu harfler dahil olduğu zaman da istikbale ya da hale hususileşir.
Manen diğer benzemeleri ise; her ikisi de karine harflerinden soyulduğu zaman aklın ilk surati hâledir.
İstimalen benzemesi: -Her ikisinin de nekre için sıfat vaki olmasıdır.
Mesela: **جاءنى رجلٌ يضربُ **جاءنى رَجُلٌ ضاربٌ**
Diğer istimalen benzemesi; her ikisine de ibtida lamının dahil olmasıdır.
إنَّ زيدا ليضربُ ve **إنِّ زيدا لضاربٌ**
Netice: İşte fili muzarinin ismi faile şu müşabeheti; ismin asıl olduğu şey olan irapta isme benzemesini gerektirir. Yoksa fili muzarinin irabı aslından değildir. **لن يطرب** misalinde **لـن,** fili muzarinin ismi faile müşabeheti vasıtasıyla **يطـرب** nin ahirinin fetha olmasını icap ettirir.

8- Amili lafzi, Manevi, Semai ve Kıyasinin tarifleri nelerdir?

Amili lafzî: **مـا يكـون للسـان فيـه حـظ** Lisanda kendisi için bir pay olandır.
Amili manevi: **مالايكونُ للسان فيه حَظٌّ** Lisanda kendisi için bir pay olmayandır.
Amili semâî **هـو الـذى يتوقـف إعمالـه علـى السـماع** Amel ettirilmesi Arablardan işitmeye bağlı olan amillerdir.
Amili kıyasî: **وهو ما يُمْكِنُ أنْ يُذكَرَ فى عَمَلِهِ قاعدةٌ كلية مَوْضُوعُها غيرُ محصورٍ**
Fertlerinin mevzuu hudutsuz amelinde kaideyi külliyeyi zikretmek mümkün olandır.

9- İsimde amili kısaca taksim edip harfi cerlerin hangi manalara geldiğini söyleyiniz.

Semai ikidir.İsimde amil, fiilde amil. İsimde amil ikidir. Bir isimde amil iki isimde amil. İki isimle amilden murat mübteda ve haberdir. (Bunların başına amil harfleri dahil olunca isim ve haber ismini alır.)
Bir isimde amil harfi cerler ve izafettir.
ب: İlsag (bağlamak) **من :** İbtida (başlamak) **الـى:** İntiha (nihayet) **عن:** büɛd ve mücavezet **علـى:** İstila **لـم**: talil **فـى:** zarf **كـاف:** Teşbih (benzetme) **حـتى:** Ğaye **رب:** Taglil **واو القسـم تـاو القسـم:** Gasem **حـا شـا:** istisna **مذ منـذ:** Zamanı mazida ibtida **خلا عدا:** istisna (ekseri fiilde olur) **لـو لا :**Kendisine zamir bitiştiği zaman, ğayrısı mevcut olduğu için bir şeyi men içindir. Levlake Ya Rahmetellah lehelekennes (kendisine ke zamiri bitişmiş. Mevcut olan ğayır: Allahın rahmetinin olması men edilen: helak) **كـى:** Kendisine istifham ması dahil olduğu zaman ta'lil içindir. **لعـل:** teracci (ümit) içindir

10- Zaid ve muteallag almayan harfi cerler hangileridir.

Her harf-i cere bir müteallak lazımdır. Müteallak fiil, şibih ve manayı fiilden olur. Ancak zaid olanlar (**ب*من*لـم*ك**) zaid olarak kullanıldıkları takdirde müteallak almazlar.
(**ب*حشـا* خـلا* عدا* لـولا* لعـلر**) ise hiçbir şeyi müteallak olarak almazlar.

11- Bir Mefûle ne zaman "Fih" ne zaman "Leh" ne zaman "Mefûlu Bih Gayrı Sarih" denir?

Zaid olanların, rubbenin, istisna harflerinin (haşa, hala, ada), levla ve leallenin dışındakilerin mecruru:
* Eğer harf-i cer fi veya fi manasında olursa mecrur, mef'ul-ü fih olmakla mahallen mensuptur.
صـليت فـي المسـجد او بلمسـد Eğer harf-i cer lam veya lam manasında olursa mecrur, mef'ul-ü leh olmakla mahallen mensuptur.
طربت زيد اً لتأ ديب Eğer harf-i cer lam veya lam manasına, fi veya fi manasına olmazsa mecrur, mef'ul-ü bih gayr-i sarih olmakla mahallen mensuptur. **مـررت بزيـد**

12- Zarfı Müstekar ve Zarfı Lağiv nedir?

Car mecrurun müteallak'ı bazen hazfedilir. Eğer hazfedilen müteallak efâli Âmden (umumi fiillerden) olup manası car ve mecrurdan anlaşılıyorsa o car mecrura **Zarf-ı müstekar** denilir.
زَيْدٌ فِى الدَّار misali **زيد حَصَلَ فى الدار** takdirindedir.
Eğer car ve mecrur umumi fiillerden olmaz ve manası car ve mecrurdan anlaşılmazsa ya da muteallak hiç hazfedimezse **zarfı lağıv** denir.
زَيْدٌ فِى الدَّار misali **زيد اَكَلَ فى الدار** Bu misalde; müteallak hazfedildi. Lakin hazfedilen müteallakın manası car ve mecrurun içerisinde anlaşılan umumi fiilerden (**اكـل**)olmadığı için **ارفِى الدَّ** zarfı lağvdır.

مَرَرْتُ بزَيْدٍ misalinde ise müteallak hiç hazfedilmemiştir. Onun için **بزيـــد** zarfı lağvdır.

13- Harfi cer kaç şekilde hazf edilir ?

İki şekilde hazf olunur. Semaen ve kıyasen. Kıyasen 3 şekildedir. Mefulu fih'ten fi'nin hazfi- Mef'ulu leh'ten lamın hazfi- en ve enne'den harfi cerin hazfi.

14- Mefulu fihten finin hazfi nerelerdedir?

3 yerde hazf edilir.
1- Zarfı zamanı müphemde: **فـــى**'nin hazfi. (Kendisi için hususi bir miktar olmayan zamanlara delalet eden zaman zarfıdır. Mesela: (**حيـــن**) lafzında olduğu gibi)
2- Zarfı zamanı mahdud da **فـــى** 'nin hazfi. (Kendisi için hususi bir miktar olan zamanlara delalet eden, zaman zarfıdır. Mesela: **يـــوم** (kelimesinde olduğu gibi)
3- Zarfı mekanı mübhem: **وهو ما ثَبَتَ له اسمٌ بسببِ امرٍ غير داجلٍ فى مُسماهُ**
Müsemmasına dahil olmayan bir emir sebebiyle isim kendisi için sabit olan zarflardır. Cihat-ı Sitte gibi:

امام (ön) * **ـقدامُ** (arka) * **خلفُ** (sağ) * **يمينُ** (sol) * **يسارُ** (kuzey) * **شمالُ** (üst) * **فوقُ** (alt) * **تحتُ**
Not:Zarfı Mekanı mahdutlar (**وهو ما ثَبَتَ له اسمٌ بسببِ امرٍ داجلٍ فى مُسماهُو**) çok kullanıldığı için hazf olunmazlar. Ancak; **دخـل نـزل سـكن** kelimelerinden sonra gelirse fi hazfolunur.
دخلـت الـدر * نزلـت الحـان * ســكنت البلـــد

15- Mefulu leh'den (لام)'ın hazfı için hangi şartlar gereklidir?

Mefulu leh'den lam'ın hazfı için üç şart vardır.
1- Mefulu leh, muallel (illeti, sebebi beyan olunan fiil) fiilin faili için bir iş olacak (Yani mefulu leh olan kelime; kendi kendine kaim olan, ayakta durabilen bir şey değil, ancak başkası (fiilin faili ile) ile kaim olabilen bir iş olacak demektir)
2- Mefulu leh, muallel fiile vücutta (zamanları aynı) yakın olacak
3- Mefulu leh ile muallel fiilin failleri bir (aynı) olacak. Misali: **ضـــربت زيـــدا تأديبـــا لـــه** Bu misali izah ediniz.

Bu misalde **ضـــربت** fiil ve faildir. **زيـد** mefulu bih'dir. **تاديبـــــا** lafzi ise mefulu leh'dir. Şartları tatbik edecek olursak, burada mefulu leh olan **تاديبـــــا** kendi başına kaim olabilen bir iş olmayıp, mütekellim ile kaim olduğu için, fiilin faili için bir iş olmuştur. Mefulu leh ile fiilin zamanı yakın olacak idi ki, mefulu leh olan **تاديبـــــا** ile, fiil olan **ضـرب** işinin zamanı birbirine yakındır. Çünkü mütekellim Zeyd'i dövdükten hemen sonra Zeyd de edep işi hasıl olur, meydana gelir. Üçüncü şart ise faillerinin bir (aynı) olmasıydı ki, burada fiilin faili de, mefulu leh'in faili de aynıdır ve mütekellim (**ت**) lafzıdır. Çünkü, Zeyd'i dövme işini yapanda, zeyd de edep işini gerçekleştirende aynı kişidir, yani mütekellimdir. İşte bu şartların, misalde tahakkukundan dolayı mefulu leh olan **تاديبـــــا** 'den (**لام**) kıyasen hazif olunmuştur.

16- ان و أنْ 'den harfi cerin hazfına misal veriniz?

عبس و تولى لأن جائه الأعمى ayette olduğu gibi, bu ayeti celilenin aslı **عبس و تولى ان جائه الأعمى** idi. **لأن** iken, harfi cer olan **لام** kıyasen hazif edilmiştir. Çünkü, **ان و ان** 'den harfi cerin hazfi kıyastır.

17- Hazfi Îsal" ne demektir?

Şu iki evvelkilerin (mefulu fih ve mefulu leh) dışında kıyas; müteallakı (fiil, şibih fiil, mana fiil) mecruruna bitiştirip, mecrurun mahallindeki irabı (yani o isim kendisi üzerine harfi cer dâhil olmadan terkipde ne düşüyorsa onu) açığa çıkarmaktır ki, bu irab da, ya mefuliyyet üzere nasıb veya naibi fail olmak üzere rafidir. Buna hazfı îsal kaidesi denir. **واختار موسى قومَه** ayeti celilesinin aslı **وسى من قومِهواختار م** idi. Bu ayeti celilede من قوم olan câr ve mecrur terkipte mefulu bih düşmektedir. Harfi cer olan **من** semaen hazif olunduktan sonra, mecrur olan **قوم** kelimesinin asılda meful olduğu için, irabı nasıb olarak açığa çıkmıştır.

18- Hurufu Müşebbehe (fiile benzeyen harfler) nelerdir? Bu harfler ne cihetten fiile benzerler?

Hurufu müşebbehe bil fiil, altı harf olup **كأن لكن ليت لعل إنَّ أنَّ** 'dir. Bu harfler üç yönden fiile benzerler.
1- Her bireri üç ve üç den daha fazla harfli oldukları için
2- Âhirleri fetha üzerine mebnî oldukları için 3- Her birerlerinde fiil manası olduğu için.

19- Mensubu merfusundan önce gelen harflerin niçin olduklarını izah ediniz.

1-2 **ان** ve **ان:** Tahgig 3- **كأن**:Teşbih 4- **لكن** : İstidrak (tevehhümü def) 5- **ليت** : Temenni 6 -**لعل** : Teracci 7- **الا** (istina-i müngatidaki illa) **: وهو ا لذ لم يخرج من متعد د** (adetlendiği şeyden çıkarılmayan istisna) **جا ء ني القومُ الا حمارا** (bana kavim geldi, himar müstesna), gavim insandır, himar ise insan adedinin dışında olan bir varlıktır. 8- Cinsini nefi için olan **لا**

Te'vili müfred: أنَّ cümlesi ile beraber mastar hükmündedir. Eğer haber camid ise ona ya-i masdariyye katılır ve ismine izafe edilir. **اعجبنى ان زيدً انصانٌ** tevili müfredi: **اعجبنى اِنْصَانِيّتُهُ** dür.
Eğer haber müştak ise; masdarı alınır ve ismine izafe edilir. **اعجبنى أنَّ زيدً قاءمٌ** tevili müfredi: **اَعْجَبَنى قِيَامُهُ**

20- Elif Nûn maddesinin meksur okunduğu yerler nelerdir?

1. İbtida-i Kelamda, **إن زيدا قائمٌ** gibi.
2. Kasem'in Cevabında, **واللهِ إن زيدا قائمٌ** gibi.
3. Sıla Makamında, **وأتَيْناهُ من الكُنوز ما إنَّ مَفاتِحَه** gibi.
4. İsmi Ayın dan haber makamında, **زيدٌ إنه قائمٌ** gibi.
5. Haberine Lam-ı İptida dahil olan cümle makamında, **علمتُ إن زيدا لقائمٌ** gibi.
6. Zandan ârî olan 'kavl' maddesinden sonra, **قُلْ إن اللهَ تعالى واحدٌ** gibi.
7. Hatta-i İbtidaiyyeden sonra, **أقُولُ ذالك حتى إن زيدا يَقولُهُ** gibi.
8. Tasdik Harflerinden sonra, **نعَمْ إن زيدا قائمٌ** gibi.
9. İftitah Harflerinden sonra, **ألآ إن زيدا قائمٌ** gibi.
10. Vav-ı Haliyeden sonra, **وإنَّ فريقاً مِن المؤمنين لكارهون** gibi.

21- Elif Nûn Maddesinin Meftuh okunduğu yerler nelerdir?

1. Fail makamında, **بلغنى أنك قاءمٌ** gibi.
2. Mef'ul makamında, **علمت أن زيدا قاءمٌ** gibi.
3. Mübteda Makamında, **عندى أنك قاءمٌ** gibi.
4. Muzafun ileyh makamında, **إجْلِسْ حيثُ أن زيدا جالسٌ** gibi.
5. Lev' den sonra(çünkü lev'den sonraki makam fail makamıdır.) **لو أنك قاءمٌ لكانَ كذا** gibi.
6. Levlâ'dan sonra(çünkü Mübteda makamıdır.) **لولا أنك ذاهبٌ لكن كذا** gibi.
7. Vakit için olan 'Mâ-i Mastariyye'den sonra, **إجْلِسْ ما أن زيداً قاءمٌ** gibi.
8. Harfi Cerlerden sonra, **عَجِبْتُ من أنك قاءمٌ** gibi.
9. Hatta-i Âtıfa'dan sonra, **عَرَفْتُ اُمورَكَ حتى أنك صالحٌ** gibi.
10. 'Müz ve Münzü'den sonra, **ما رأيته مذ أنك قاءمٌ** gibi

22- Elif Nûn Maddesinin her iki şekilde de okunması kaç yerde caizdir?

İki yerde caizdir.

1. Fa-i Cezaiyye'den sonra, **من يُكْرِمْنِى فَاِنى أُكْرِمُه** gibi. Eğer kesre okunursa mana: **فانـا اكرمـه** (Ben sana ikram ediciyim.) Eğer fetha okunursa : **فَاِكْرامِي اِيَّاهُ ثابتٌ** (Benim ikramım sana sabittir.) manasında olur.
2. İzâ-i Müfâcee'den sonra, **من يكرمْنى إذاً اَنا أكْرِمُه** gibi.

23- Elif Nun maddeleri hafifletilince nasıl amel eder?

İnne-i meksura hafifleyince (in); Haberine lam lazım gelir ve amelden bozulması caizdir. Mübteda fiilleri (bu fiiller Mübteda ve Habere dahil olan fiillerdir.)üzerine dahil olur.

وإن كانت لكبيرةً وان نظنُّك لمن الكازبين :قوله تعالا

Enne-i Meftuha hafifleyince:

1- Vucuben bir Zamiri Şan'da amel eder.
2- Kendisinden evvel tahkik fiillerinden biri lazım gelir,
3- Mutlak olarak bütün fiillere dahil olur. Şard ve dua fiilleri haricindeki mutasarrıf fiillere dahil olduğunda fiillerden önce harfi nefi, **سـوف , قـد** tan birinin dahil olması icap eder. Eğer mutasarrıf fiil gelmezse ya da şard ve dua fiili gelirse o zaman bu harflere ihtiyaç olmaz. **تَبَيّنَت الجِنُّ اَنْ لو كانو يعلمون الغيبَ**

24- Cinsini nefi için olanMa ve La'nın amel şartları nelerdir?

1- İsmleri ile kendileri arasına başka bir şey girmemelidir. Misal: **لاغلامَ رجلٍ جالسٌ**
2- Lâ'nın İsmi nekre olmalı,
3- İlla ile nefilikleri bozulmayacak**.** **ما زيدٌ الا قاءمٌ** Bu misalde bozulmuş.

25- Fili muzariyi nasp ve cezm edenler hangi manaya delalet ederler?

Nasb edenler: ان : Masdariyet **نل:** Te'kidi nefi için **كـي :** Sebebiyet **ازن :** Şard ve ceza
Cezm edenler: لمّا لـم : Zamanı mazide nefi içindir. **لـم الامـر لا ف النهـى**: Taleb için. **اِنْ :** Şard ve ceza **اَنَّى*اَيْنَ*حيثما:** Mekan **اذما * اذاما * مـتى :** Zaman içindir. Vi diğer cezm ediciler **اَىُّ *مَنْ *ما *مهما** dir.

26- ازن 'nin amel etme şartları nelerdir?

İzen'in fiilinin ma gabline itimat etmeyen müstegbel bir fiil olması şarttır. Eğer fiil ile hal murad olunur ve ma gabline itimat ederse amel edemez.

قُلْتُ هاذا القولُ :مَنْ قالِاِذَنْ اَضنْك كاذبًا لِـ

27- Kaideyi külliye nedir?

قضِيّة كلّيّة يُعْرَفُ منها اَحْكامُ جُزْءياّة موضوعها

Mevzunun cüzlerininin ahkamı kendisiyle bilinen külli bir gaziyyedir.
Mevzudan murad: mübteda'dır.
Dolayısı ile kaideyi külliyye, mübtedanın bir cüz'ü olacak. Cüzlerinin hükümlerini bildiren o cümleye de kaideyi külliye denir.

كُلُّ فِعْلٍ يَرْفَعُ الفاعل Her bir fiil failini raf eder. Burada mevzuu (mübteda) **كُلُّ فِعْلٍ** 'dir.
Mübtedamızın (filler) cüzleri olacaktı. Vardır. **طـرب كتـب نصـر**
Fillerinin cüzlerinin ahkamı: Failini raf etmesi.
Mevzu olan **كُلُّ فِعْلٍ** ' in cüzleri olan **طرب كتـب نصـر** 'nin hükmü olan raf etmeklik
كـل فعـل يـرفع الفاعـل cümlesinden anlaşıldı. O halde bu kaideyi külliyedir.
Mesela: **طرب** nin amelini isbat ederken; Mevzuu hudutsuz olan kaideyi külliyye ki
كـل فعـل يـرفع الفاعـل ' yi zikretmek mümkün olmuştur. O halde **طرب** amili kıyasidir.

28- Lazım ve müteaddi filin tarifleri nelerdir?

Lazım Fiil **ما يَتِم فَهْمُهُ بغير ما وَقَعَ عليه الفعلُ**
Fiil kendisi üzerine vâki olansız yani mefulu bihsiz anlaşılması tamam olan fiildir.
Müteaddi Fiil: **ما لا يتم فهمه بغير ما وقع عليه الفعلُ**
Fiil kendisi üzerine vâki olansız yani mefulu bihsiz anlaşılması tamam olmayan fiildir.

29- Efâli Medih ve Zem hangi kısım fiildendir, amel etme şartları nelerdir?

Bunlar Övme ve Yerme Fiilleri olan **نِعْمَ *بأسَ** fiilleridir.
Amel etme şartları;
Failleri ;
1- Ya Lamı Tarifli olacak. **نعم الرجلُ زيدٌ** gibi.
2- Ya Lâmı tarifliye muzaf olacak. **نعم غلاما الرجلِ الزيدان** gibi.
3- Ya da fail nekre bir isimle temyiz edilmiş zamir olmalıdır . **نعم رجلاً زيدٌ** gibi. Buradaki fail **نعـم** fiilinin tahtındaki **هو** zamiridir.

30- Müteaddinin kısımlarını taksim ediniz.

Müteaddi 3 darb üzeredir. 1. Darb, bir mefule müteaddi olan fiillerdir.
2. darb, iki mefule müteaddi olan fiillerdir. Bu da 3 kısım üzeredir. 1- Birinci mefulu ikinci mefule zıt olan 2- Ef'ali gulüb 3- Efali Mülhaga (mücerred olarak mübteda ve haber üzerine dahil olmada efali kulübe benzer.)
3. Darbta üç mefule müteaddi olandır. Bunun birinci mefulu **اعطيـت** babının, diğer ikisi de **علمت** babının mefulu gibidir.

31-Ef'ali kulübün tarifini okuyarak birkaç hassalarını söyleyiniz.

هي افعال دالة على فعلٍ قلبىٍ داخلةٌ على المبتدإ والخبر ناصبةٌ إياهما على المفعولية Müpteda ve Haber üzerine dahil olup onları mefuliyyet nasb eden kalbi fiillerdir.
**وجدت \ زعمت \ ظننـت \ خلـت \ علمـت حسـبت ** gibi.
Hâssaları: Mamüllerini ortaladığı zaman **(زيـد منطلـق علمـت)** ya da te'hir ettiği zaman **(ٌ زيدٌ علمت منطلق)** amelden bazulması da amel etmesi de caizdir. Faillerinin ve zamirlerinin bir manaya bitişik iki zamir olması da caizdir. **(علمتنى قاماً)** . **أنْ** in mefülüne dahil olması da caizdir.

32- Ta'ligi izah ediniz.

ابطالُ العملِ لفظاً لامعنىً Manen değil de lafzen amelden bozulmadır**.** الالغـاء nın farkı ise, الالغـاء hem lafzan hem de manen bozulur. I**لتعليـــق** beş şeyden biri ile olur. 1- Kelime-i istifham **(علمت ازيدٌ عندك ام عمرٌ)** 2-Nefi **(رأيتُ ما زيدٌ منطلقٌ)** 3-İbtida lamı **(وجدتُ لزيدٌ منطلقٌ)** 4- Gasem 5- Haberine lamı ibtida dahil olduğu zaman innei meksüra. **(علمت اِنَّ زيداً لقاءمٌ)**

33- Tam Fiil ve Nakıs Fiil nedir. Birer misal veriniz?
Eğer fiil merfu'uyla beraber mana ifade etmekte müstakil olup bir mensuba muhtaç olmasa bu fiile tam fiil denilir. **نصر زيدٌ** gibi.
Eğer Fiil merfuuyla beraber mana itibarıyla tam olmayıp bir mensuba ihtiyaç duyarsa bu fiile nakıs fiil denilir**كـان زيـد عالمـا** gibi.
Tam fiillerin raf ettiğine 'fail' nasb ettiğine 'meful' denilir.
Nakıs fiillerin raf ettiğine 'nakıs fiilin ismi' nasb ettiğine 'nakıs fiilin haberi' denilir. Ayrıca nakıs fiiller Mübteda Haber üzerine dahil olurlar.

34-Nagıs fiiller kaça ayrılır. 1. Kısma giren nagis filler hangileridir?

2'ye ayrılır. 1. si mugarebet (haberin isim üzerine yakınlığı) manası üzerine delalet etmeyen nagıs fiillerdir. 2.'si ise delalet eden nagıs fiillerdir.

1- Gısım nagıs fiiller: **1- كـان**

2- صـار (قعـد *ارتدّ *تحوّل *استحال *حال *رجع *آل) bunlar **صـار** manasına olduklarında

3- مازال (ما * َما بَرح * مـا فـتئ * مـا افـتئ * بـات* آض * عاد * غدا * راح * ما زال *ظلّ *اضحى *امسى *اصبح)

4- 5 ليـس -ما دام bunlar **ما زال** manasına olduklarında.) **ما رام * ونـئ**

35-İsmi Fail ve İsmi Mefûlun amel şartları nedir ?

Bunların faillerinde ve mefullerinde amel etme şartları;

1- **ضُرَيْبٌ** ve **مضيْربٌ** gibi ismi tasğir olmayacak.

2- **جاءنى ضاربٌ شديدٌ** gibi mevsuf olmayacak.

Eğer Lam-ı Tarifli olurlarsa bu şartlar aranmaz. Fakat Lam-ı Tarifli olmazlarsa yukarıdakilerle beraber aşağıdaki şartlarda aranır.

1- Ya Mübteda ya itimat edecek(yani kendisi haber olacak) **زيدٌ ضاربٌ غلامُه** gibi.

2- Ya Mevsuf'a itimat edecek(yani kendisi sıfat olacak) **جاءنى رجلٌ ضاربٌ غلامُه** gibi.

3- Ya Zil Hâle itimat edecek(yani kendisi hal olacak. **جاءنى زيدٌ راكباً غلامُه** gibi.

4- Ya İstifham'a itimat edecek(yani kendisinden önce bir istifham kelimesi olacak) **أ قاءِمٌ الزيدان** gibi.

5- Yada Nefî ye itimat edecek(yani kendisinden önce bir nefî kelimesi bulunacak. **ما قاءمٌ الزيدان** gibi.

• Yukarda İsmi failin, failinde amel ettiğinin misalleri verilmiştir, mefullerinde amel etmeleri için hal veya istikbal manalarına delalet etmeleri lazımdır.

36-Sıfat-ı Müşebbeheyi ve amel şartlarını izah ediniz.

Amili Kıyasinin dördüncüsü Sıfatı Müşebbehedir. Kendi fiili gibi amel eder yani failini raf eder. İsmi fail'in amel etmesinde itibar edilen şartlar burada da aranır. (hal ve istikbal hariç!) **زيدٌ حَسَنٌ وجْهُهُ** gibi.

37- İsmi Tafdili ve amel etme şartlarını izah ediniz.

İsm-i tefdıl mef'ul-ü bihte amel etmez, bu şartlar failde amel etmesinin şartlarıdır.

1-İsm-i tefdıl lafzan ma kablinden sıfat olacak

2-Manen ma cera aleyhin müteallikı için sıfat olacak

3-Kendi nefsine itibarla müfaddal olacak

4-Başkasına itibarla müfaddalün aleyh olacak

5-Kelam menfi olacak.

38 ما رأيتُ رجلاً اَحْسَنَ فى عَيْنِهِ الكُحْلُ منه فى عيْن زيدٍ misalindeki kühül meselesini izah ediniz.

Bu misalde **الكُحْلُ** lafzı, ismi tafdil olan **اَحْسَنَ** lafzının failidir. Ve beş şart tahakkuk etmiştir, şöyleki:

* İsmi tafdil olan **اَحْسَنَ** lafız itibarıyla **رجلاً** lafzının sıfatıdır. Bu **رجلاً** lafzı 'Mâ Cera Aleyh'tir. İşte bu birinci şarttır.

* Ve hakikat itibarıyla **اَحْسَنَ** lafzı **الكُحْلُ** kelimesinin sıfatıdır.(her ne kadar lafız itibarıyla **رجلاً** kelimesi nin sıfatı olsada) zira güzellik haddizatında **الكُحْلُ** yani sürme ile kaimdir. İşte bu ikinci şarttır.

* Ve Müteallık olan **الكُحْلُ** yani sürme adamın gözü ile Zeyd'in gözü arasında müşterek olup (yani her ikisi de gözlerine sürme çekmişler
fakat) adamın gözüne taalluku itibarıyla mufaddal olmuştur. İşte bu üçüncü şarttır.

* Ve **الكُحْلُ** Zeyd'in gözüne taalluku itibarıyla 'Mufaddalun aleyh' olmuştur. İşte bu dördüncü şarttır.

• Ve ismi tafdil olan **اَحْسَنَ** lafzı menfîdir. Yani cümlenin başında bir **ما** i nâfiye vardır. İşte bu da beşinci şarttır.

İsmi Tafdil Mefulu bih'te amel etmez. Yani kendine meful almaz

39- Mastar'ın amel şartları nelerdir?

Mastarın Fail ve Mefulu bih'te amel edebilmesinin şartı beştir.

1. Musağğar olmamalıdır. **ضُرَيْبٌ و نُصَيْرٌ** gibi.
2. Mevsuf yani sıfatlanmış olmamalıdır. **أعْجَبَنِى الضَّرْبُ الشَّديدُ** gibi.
3. Zaman-ı Hale yakın olmamalıdır.
4. Lam-ı Tarifli olmamalıdır.
5. Adedî **ضَرْبَةً** gibi. / Nevî **ضِرْبَةً** gibi. / ve Te'kîdî **ضربت ضرباً** gibi olmamalıdır.

40- İsmi Muzâf'ın amel şartları nelerdir?

İsmi muzaf Cer ameli yapar. Amel şartı üçtür.

1.Tenvin ve tenvinin naibi olan Tesniye ve Cemi Nunlarından mücerret yani soyulmuş olacak.

2.Muzaf, Muzafun ileyhe umumilikte ve hususilikte müsavi olmamalıdır. Mesela **جمـع الكـل**

3. Muzaf, Muzafun İleyhten daha hususi olmamalıdır. mesela **جُمُعَةُ اليَوْمِ** denmez.

41- İzafet-i Maneviyyenin tarifini okuyup, kaç manaya geldiğini ve ne ifade ettiğini izah ediniz.

أنْ يَكونَ المضافُ غيرَ صفةٍ مضافةٍ الى معمولِها

İsmi Muzafın, sıfat olmayıp mamülüne muzaf olmasıdır. **غلامُ زيدٍ** gibi**.** Şartı, muzafın Marife olmamasıdır.

İzafeti Maneviye iki manaya gelir.

1.Ya 'Min' manasındadır. Eğer muzaf muzaf ve gayrısına şamil bir cins olduğu zaman. **خَاتَمُ فِضَّةٍ** (Gümüşten yüzük. Gümüş hem yüzüğe hem de gayrısına şamil bir cinstir.) gibi ki aslı **خَاتَمٌ مِنْ فِضّةٍ** şeklindedir.

2. Ya 'Lam' manasındadır. **غلامُ زيدٍ** gibi ki aslı **غلامٌ لزيدٍ** şeklindedir.

İzafeti maneviye de eğer muzafun ileyh Marife ise marifelik ifade eder. **غلامُ زيدٍ** nekire ise hususilik ifade eder **غلامُ رجلٍ** gibi.

42- İzafet-i Lafziyyenin tarifini okuyup ve ne ifade ettiğini izah ediniz.

أنْ يكونَ المضافُ صفةً مضافةً الى معمولِها (İsmi Muzafın sıfat olup mamülüne muzaf olmasıdır.)

Tenvini ve naibi olan Tesniye ve Cemi nunlarını düşürmekle lafızda hafiflik ifade eder. **ضاربُ زيدٍ** gibi. Aslı **ضاربٌ زيداً** şeklindedir.ve **ربا زيدٍضـا** takdiri **ضاربان زيداً** şeklindedir.

43- İsmi Mübhemi Tam ne ameli yapar, kaç şey ile tam olur?

Nekre bir ismi temyiziyet üzerine nasp eden amildir. İsm-i mübhem'üt-tam beş şeyden biriyle tam kapalı olur

1. Bi Nefsihi (kendi nefsinde) kapalı olur. Bu da esmai işarette (**قوله تعال ما ذا ارادالله مثلاً**)ve zamiri mübhemde (**نِعْمَ رجلاً**) olur. gibi.
2. Lafzen veya Takdiren tenvin ile tam olur. **رطْلٌ زَيْتاً** ve **مثاقيلُ ذَهَباً** gibi
3. Tesniye Nunuyla tam olur. **مَنَوَانِ سَمْناً** gibi.
4. Şibhi Cemi Nunuyla tam olur. **عِشْرونَ دِرْهَمًا** gibi.
5. İzafetle tam olur. **مِلؤُهُ عَسَلاً** gibi

44- Sayıların Temyizini misalleriyle söyleyiniz.

Üç'ten On'a kadar olan sayıların temyizi; Mecmû-u (cemi) ve mecrûrdur. **ثلاثةُ رجالٍ** gibi. Fakat Üçyüz den Dokuzyüz'e kadar olan sayıların temyizleri Mecrur iseler de Mecmû yani cemi değildirler. **ثلاثمأةٍ و تِسْعَمِأةٍ** gibi.
On bir'den Doksan dokuz'a kadar olan sayıların temyizi; Müfred-i Mensuptur. **جاءنى ثلاثةَ عَشَرَ رَجُلاً** gibi.
Yüz ile Bin sayısının ve bunların tesniyelerinin ve sadece bin'in cemisinin temyizleri; Müfred-i Mecrûrdur. **أَلْفُ دِرْهَمٍ و مِأةُ رجلٍ** gibi.

45- Mana Fiilin tarifini okuyup, taksimatını yapınız.

كُلُّ لفظٍ يُفْهَمُ مِنْهُ مَعْنَى الفِعْلِ (kendisinden fiil manası anlaşılan her lafızdır.)
Bunlar çoktur ancak İzhar Kitabında mezkur olanlar şunlardır.

1. Esma-i Ef'al. Bunlar emir ve mazi manasında olurlar. **رُوَيْدَ** mühlet ver ve **هَيْهَاتَ** uzak oldu gibi.
2. Zarfı Müstakar. **ما فى الداراحدٌ** gibi. Burada gizli bir fiilin manası vardır. **حصـل** gibi.
3. İsmi Mensup**. مررت برجلٍ هاشِمِيٍّ اخوهُ** gibi. **منصوبٌ الى هاشِمٍ** demektir.
4. İsmi Müstear. **مررت برجلٍ أسَدٍ غلامُهُ** gibi. Buradaki **أسَدٍ** lâfzı ismi fail olan **مُجْتَرِئٌ** cesur yürekli manasındadır.
5. Sıfat manasında olan isimler. **وهو اللهُ فى السماوات** gibi. Buradaki Allâh lâfzı 'Mabut' yani kendisine ibadet edilen manasındadır.
6. İsmi İşaret**. هذا زيدٌ** gibi. Buradaki **هذا** lâfzı **أُشِيرُ** manasındadır.
7. 'Leyte' **ليـت زيـدا جـاء** gibi. Buradaki **أتَمَنّى ,ليت** ben temenni ediyorum manasındadır.
8. 'Lealle' **لعل اللهَ يغفر ذنبى** gibi. Buradaki **أتَرَجَّى ,لعل** ben ümit ediyorum manasındadır.
9. Harfi Nidadır. **يا زيدُ راكِباً** gibi. **أدْعُو** ben çağırıyorum manasındadır.
10. Harfi Teşbih. **زيدٌ كعمرو** gibi. **أشَبِّهُ** ben bezetiyorum manasındadır.
11. Harfi Tenbih. Bunun misali ismi işaretin misali gibidir. Fakat burada **أُشِيرُ** yerine **أُنَبِّهُ** takdir olunur.
12. Harfi Nefî'dir. **ما انت بذِى علمٍ كاملاً** gibi. **إنْتَفَى** müntefî oldu demektir.

46- Âmil-i Maneviyi izah ediniz.

Tarifi: **مالايكونُ للسانِ فيه حَظٌّ** (lisanda kendisi için bir pay olmayandır.)
Amili Manevî ikidir.
1. Mübteda ve Haberi raf eder. Bu Mübteda ve Haberin lafzi amillerden soyulmuş olması demektir. **زيدٌ قاءمٌ** gibi.
2. Fiili Muzariyi raf eder. Bu da Muzarinin isim makamına gelmesi demektir ki ancak nevasıp ve cevazımdan hali olduğu zaman olur**. زيدٌ يضربُ** gibi ki **زيدٌ ضاربٌ** demektir.

MAMÜL BAHSİ

47 – Kelamda vaki olan lafızları taksim ediniz.

Üç kısımdır.

Birinci kısım: Asla mamül olmayanlar. Bunlar ikidir. 1- Mutlak harfler. 2- (Basralılara göre) Emir bi ğayri lam. (Basralılara göre emri hazırın murap olup amel etmesi, muzarat harfi sebebiyleydi. Muzaraat harfi de emri hazırda hazfedildiği için müşabehetlik (muzarinin ismi faile benzeyip mamul olması) ortadan kalktı ve en aslı olan (mazi) mebniliğe döndü. Küfeliler ise emri hazırın, başındaki gizli bir lam ile mureb olduğunu ifade ederek emri hazırın mamul olduğunu söylüyorlar.)

İkinci kısım: Daima mamül olanlar: Bunlarda ikidir. Mutlak isim ve fili muzari.

Üçüncü kısım: Asla mamül olmazlar. Ancak bazen ikinci kısım mevkiinde (yani mamüllerin kullanıldıkları mevkilerde) kullanıldıklarında mamül olurlar. Bunlar fili mazi ve cümledir.

48- İsim olup olmadığında ihtilaf olunanlar hangi lafızlardır?

Esmai efaller isim mi, fiil mi? İsimdir çünkü; Failleri haber makamına kaim, mübteda olmak üzere mahallen merfudur ya da mefulu mutlak olmak üzere mahallen mensuptur diye hükmolundu. Bazı nahivciler ise isim fiiller, lafızda isim gibi gözükselerde fiil manası kendilerinde olduğu için iraptan mahalli yoktur demişlerdir.

Zamiri fasıl diğer zamirler gibi isim mi yoksa harf mi? (Zamiri faslın görevi, haberin sıfatla karışmasını önlemek için araya geldiği için ihtilaf olundu.) Bundan dolayı bunun harf olması üzerine hüküm olundu. Ama bazı nahivciler ise iraptan mahalli olmayan bir isimdir diyorlar.

Sıfatlara dahil olan lam harf mi isim mi? Bazıları diğer harfler gibi harftir derken, ekseri görüş; **الـذى** ve **الــذتى** manasına ismi mevsuldür demişlerdir. (Lamın irabı, lamdan sonraki lafız olan **(صـرب),** fiil olmaktan isim olmaya (**طارب**) intikal ettiği için kendisinden sonraki lafza verildi (**الطـارب**)

جاءنى الطاربُ زيدًا misalinin aslı **جـاءنى الـذى طـرب زيـدا** idi. **الـذى** fail olmakla mamül **طرب** ise mamül değildi. Bu kelam **جاءنى الطاربُ زيدًا** olarak değişince **الـذى** harf suretinde olmaya **طرب** de **طارب** olarak isim suretine intikal etti.

49- Fili mazi hangi mevkilerde kullanıldığında mamül olur?

Eğer mazi;

1-Mastar için olan **اَنْ** lafzından sonra vaki olunca mahallen mensup olmakla mamül olur.

اَعجبنى اَنْ طَرَبْتَ و تَقْتُلَ misalinde **اَنْ, طَرَبْتَ** yi mahallen nasb etmiş ve bu nasp irabı matuf olan **تَقْتُلَ** de ortaya çıkmıştır. (Çünkü matuf, atfolunduğu lafzın irabını giyer.)

2- Cezm eden bir harften sonra mazi, şart ya da ceza mevkiinde vaki olduğunda mahallen meczum olmakla mamül olur. Çünkü mahallen mensup ya da meczum olmasının sebebi, mazinin bu irabının matuf tarafında ortaya çıkmasından dolayıdır.*(Mazi, lafzan mansup ya da meczum olamaz. Çünkü daime fetha üzerine mebnidir. İrabı ancak mahallen olur.)*

اِنْ طَرَبتَ و تَقْتُلْ misalinde de cezm edici harflerden biri olan **اِنْ, طَرَبتَ** olan fili maziyi mahallen cezm etmiş. Biz cezm ettiğini matufundaki **تَقْتُلْ** ün cezm irabından anlıyoruz.

50- Cümle kaç kısımdır? Tarif ettiniz.

Cümleyi filiye: **وهو المُرَكّبتُ من الفِعل لفضاً او معناً و فاعِلِهَ** (Lafzan ya da manen olan fiilden ve failden terekküp eden cümledir.)

Cümle-i ismiyye: **وهى المركبتُ من المبتدءِ و الخبر او مِن اسمِ الحرفِ العامل** (mübteda ve haberden ya da amil bir harfin isminden ve haberinden terekküb eden cümledir.)

51- Cümlenin hangi durumlarda iraptan mahalli olur?

1-Cümlenin lafzı murad edildiği zaman: Bu takdirde, müfred bir isim hükmünde olur ve böylece kendisi için irap lazımdır. Müfred ismin vaki olduğu her yerde vaki olur. (Fail olur mübteda olur vb.)

2- Mastar manası murad edilen cümle: Eğer cümle ile **اَنَّ** veya mastariyet için olan **اَنْ** veya da mastariyet için olan **ما** vasıtası ile mastar manası murat edilirse bu cümleninde iraptan mahalli vardır.

بلغنى اَنَّك قاءمٌ sözündeki **اَنَّك قاءمٌ** cümlesi gibi. Bu **قيامُكَ** takdirindedir.

Ya da mastar manası vasıtasız olarak murad edilir. Muzaf ileyh olmuş cümle gibi. **قينَ صِدْقُهُمْيوم يَنْفَعُ اصَّادِ** cümlesi **يوم نفْع اصَّادِقينَ صِدْقُهُمْ** takdirindedir. **تَسْمَعُ بالمُعَيْدى خيرٌ مِن اَنْ تَرَاهُ** kavli **سـماعك** tevilindedir.

52- Mastar manası murad edilen cümle ile lafzı murad edilen cümle dışında, iraptan mahalli olan cümleler nelerdir?

Eğer cümle;

1- Haber vaki olursa

a- Mübteda için haber vaki olursa. (**زيدٌ أبوه قاعمٌ**) Bu cümle haber olmakla mahallen merfudur.

b- İnne babının haberi vaki olan cümle (**اِنَّ زيداً قامَ ابوه**) Bu cümle haber olmakla mahallen merfudur.

c- كان babının haberi olan cümle (**كان زيدٌ ابوه عالمٌ**) - mahallen mensuptur.

d- كاد babının haberi vaki olan cümle. (**كاد زيدٌ يخرج**) -mahallen mensuptur.

2- اعلم babının 3. mefulu olarak vaki olursa (**اعلم زيدٌ عمراً بكراً ابوه قاعمٌ**) mahallen mensuptur.

3- Hal vaki olursa. (**جا ءني زيدٌ وهو راكبٌ**) mahallen mensuptur.

4- Fa-i ceza veya iza-i müfaca'dan sonra şart-ı cazıma cevap vaki olursa. (**اِنْ تُكْرمني فانت مكرمٌ**) mahallen meczum.

5- Yukarıda zikredilenlere tabi olursa ki bunlar ;

- Nekre bir isim için sıfat vaki olursa (**جاءني رجلٌ ابوه قاعمٌ**)
- Müfret bir lafız üzerine matuf olarak vaki olursa.(**زيدٌ طاربٌ و يَقتُلُ**)
- İraptan mahalli olan bir cümle üzerine matuf olursa **زيدٌ ابوه قاعمٌ وَابْنُهُ قاعدٌ**
- Müfred olan lafızdan ve irabtan mahalli olan cümleden bedel vaki olursa
- İraptan mahalli olan cümle için tekit ya da beyan vaki olursa

53- Fail ve naibi failin tarifleri nelerdir?

Fail: **وهوما أسْنِدَ اليه الفعلُ التَّامُ المَعْلومُ او ما بمعناه**
Tam malum fiil ya da tam malum fiil manasına olan şey kendisine isnad olunandır. "

Naibi Fail: **وهوما أسْنِدَ اليه الفعلُ التَّامُ المَجهولُ او ما بمعناه** Tam meçhul fiil ya da tam meçhul fiil manasına olan şey kendisine isnad olunandır. "

54- Fail ve naibi fail kaça ayrılır?

İkiye ayrılır.

1- Muzmer olur.
   - Müstetir. Müstetir de Vacibül istitar olur, caizül istitar olur.
   - Bariz (-i muttasıl)
2- Muzher olur.

55- Vacibül istitar nedir ve nerelerde vaki olur?

بحيس لا يجز اِبْرازُهُ ولا يُسْنَدُ عاملِهِ اِلاَّ اليه
Açığa çıkarılması caiz olmayıp, amilinin ancak kendisine isnad edilmesi haysiyetiyle gizlenmesi vacip olan zamirdir.

1-Mazinin gayri, mütekellim vahde, meal ğayr ve müfred müzekker muhataplarda
2- Emir manasında olan isim fiillerde olur. (نَزَالِ olan isim fiil اِنْزِلْ manasını ifade eder.)
3- Kühl meselesinin gayrı olduğu halde ismi tafdilde
4- Zahir olan failde amel etme şartları bulunmadığı zaman; ismi failde, mefulde, ikisi manasında olan lafızda, sıfatı müşebbehede, zarfı müstegarda bulunur.
5- İsmi fail ve mefulun tesniye ve cemilerinde 6- Fiil oldukları halde عدا ve خلا lafızlarında 7- İstisna babında kullanıldıkları halde **لا يكـــون, ليـــس, ما عدا, ما خلا**

56- Caizül istitar nedir, nerelerde bulunur?

بحيس يسند عامله تارةً اليه و تارةً الى اسمٍ ضاهرٍ Amilinin bazen kendisine, bazen de ismi zahirine isnad olması haysiyeti ile gizlenmesi caiz olan zamirdir.

Bulunduğu yerler:
Bütün fiillerin: 1-Müfred müzekker gaip ve müfret müennes gaibe sığalarında. 2- İsmi failin müfretlerinde.3- İsmi mefulun müfretlerinde 4- Sıfatı müşebbehede ve 5- zarfı müstegarda bulunur.

57- Barizi muttasıl zamiri nerelerde bulunur?

* Fiillerin tesniyelerinde bulunur. O zamir de eliftir.
* Cemi müzekkerlerde bulunur. O zamir de vavdır.
* Cemi müennes sigalarında bulunur. O zamirde nundur.
* Fiili mazi müfred müzekker muhatap **تَ** ve müennes muhataba sığalarında **تِ** bulunur.
* Fili mazi mütekellim vahde sığasında **تُ**, meal ğayr sığasında **نـا** dır.
* Fili maznin gayrisinde müfred muhatap sığalarında bulunur. Bu da **ى** dır.

58- Failin kısımlarından olan muzhar ismin amilinin müfred ya da müennes olduğu yerler nelerdir?

* Amil muzher olan isme isnad edildiği zaman, muzher isim ister tesniye ister cemi olsun amilin müfred ve gaib olması vacip olur.
* a- Muzhar isim, amiline bitişik, müfred ya da müennes olduğu halde ademiden hakiki müennes olursa ve amili de mutasarrıf bir fiil ise amilinin müennes olması vacip olur. طَرِبَتْ هِنْدٌ
* b- Yine muzhar isim cemi müzekker mükesser akilin gayrısı olan bir zamire isnad olursa amilinin müennes olması vacip olur. **واشَّمْسُ طَلَعَتْ او طالعة** misali; failin **هو** zamiri olup amilinin **طلعـت** diye müennes olduğuna misaldir.

Bu ikisinin gayrısında (a ve b) amilin müzekker ya da müennes olması caiz olur.
طَلَعَتْ او طَلَعَ اشَّمسُ misali; ismi muzher olan şems kelimesinin gayri hakiki bir müennes olup amilin **عَطَلَ** diye müzekker ya da **طَلَعَتْ** diye müennes gelmesinin caiz olduğuna misaldir.

59- Müennes nedir, müenneslik alametleri nelerdir?

Müennes: ما فيه علامت اتأنيث لفضا او تقديراً lafzan ya da tagdiren kendisinde müenneslik alameti bulunan isimdir.
Müennes-i hakiki: ما بإزَا ءِهِ ذكرٌ من الحيوان Karşısında hayvanattan müzekker bulunandır.

Alametler: üzerinde **ها** olarak durulan **ت.** Elifi magsure, Elifi memdude.
3'ten 10'â kadar olan sayıların ise müzekkerleri **ت** ile, müennesleri ise **ت** 'nın hazfiyledir.
3'ten 9'a kadar olan sayılar 10 sayısı ile terekküp ederse ت lafzı sadece birincisinde gelir ve müzekkerdir. İkincisi ise **ت** siz gelir ve müennestir.

60- Cemi mükesser, cemi müzekker salim, cemi müennes salim ve tesniyenin tarifi nedir?

Cemi mükesser: ما تَغَيَّرَ صِيغَتُ مفردِه Müfredinin sığası cemisinde değişendir.

Cemi müzekker salim: ما لحق آخر مفرده واوٌ مضمومٌ ما قبلها او ياءٌ مكسورٌ ما قبلها و نونٌ مفتوحتٌ فى غير الاضفت Müfredinin
ahirine ma gabli mezmum bir vav ya da ma gabli meksur bir ya ve izafetin gayri bir nun bitişen cemidir.

Cemi müennes salim: ما لحق آخر مفرده الفٌ و تاءٌ Müfredinin ahirine elif ve ta bitişen cemidir.

Tesniye: ما لحق آخر مفرده الفٌ او ياءٌ مفتوحٌ ما قبلها و نونٌ مكسورةٌ في غير الاضفت Müfredinin ahirine elif ya da ma gabli meftuh olan ya; ve izafetin gayrı durumlarda meksur bir nun bitişendir.

61- Cemi zamirlerinin amilinin halleri nelerdir?

* Cemi müzekker salimin amilinin müfred olması vaciptir.

1- Eğer amil cemi müzekker salimin zamirine isnad olursa amilinin cemi müzekker olması vaciptir. **المسلمون جاؤُ** misalinde amil **هم** olan zamire isnad olmuştur ve amili **جاؤُ** diye cemi müzekker olarak gelmiştir.

2- Eğer amil cemi müzekker mükesser akil zamirine isnad olursa amilinin müfred müennes ya da cemi müzekker olması caviptir. **ارجال جاءت او جاؤ**

* Bu iki yerin gayrısındaki cemilerin zamirine amil isnad olduğu zaman; amilin müfred müennes ya da cemi müennes olması vaciptir.

62- Mübtedanın kısımları nelerdir?

Mübteda iki nevidir.

1- **الاسمُ اولمُؤوَّلُ اليه المجرد عن العوامل اللفضية** Müsned-i ileyh olan ve lafzi amillerden soyulmuş olan isimdir. Bu kısım mübteda için bir haber lazımdır. **زيدٌ قاءمٌ**
2- **الصفتُ الواقعتُ بعد كلمتِ الاستفهامِ او انفى رافعتً لضاهرِ** Mübteda zahir bir ismi raf edici olduğu halde istifham veya nefi kelimesinden sonra vaki olan sıfattır. Bu kısım mübteda için haber lazım değildir. Faili haber makamına kaimdir. **مـا قـاءم الزيـدان -اقـاءم الزيـدان** gibi.

Mübtdanın şartı, marife ya da hususi bir nekre olmasıdır. **ولعبدٌ مؤمنٌ خيرٌ من مشركٍ** misalinde köle, müminlikle hususileşip mebteda olmuştur.

63- Haber nedir, ve mübtedanın haberine fanın duhülünün vacip ve caiz olduğu yerler nelerdir?

وهو المجرد عن العوامل اللفضيتِ المسند به غيرَ الفعلِ و معناه Fiil ya da fiil manasının gayrı olduğu halde kendisine isnad olunan ve lafzi amillerden soyulmuş mücerred isimdir.
Mübta اماً dan sonra gelirse haberine ف nın duhulu vaciptir.
Caiz olduğu yerler:

1- Mübteda fiil ile sılalanmış ismi mevsul olursa **الذى ياءتي فله درهمٌ**
2- Mübteda zarf ile sılalanmış ismi mevsul olursa **الذىفىدار فله درهمٌ**
3- Mübteda fiil ile sılalanmış olan ismi mevsulle sıfatlanmış olursa **الرجال الذى ياءتي فله درهمٌ**
4- Mübteda zarf ile sılalanmış olan ismi mevsulle sıfatlanmış olursa **الرجال الذىفىدار فله درهمٌ**
5- Mübteda fiil ile sıfatlanmış bir nekre olursa **رجلٌ ياءتيني فله درهمٌ**
6- Zarf ile sıfatlanmış nekre olursa **رجلٌ فى الدار فله درهمٌ**
7- 8-9-10-11-12 Mübteda geride zikredilenlere muzaf olursa. **غلام الذى ياءتيني فله درهمٌ** (1. Ye muzaf olmuş)

13-Mübteda müfred lafız ile sıfatlanmış olan nekreye muzaf olan "kül" lafzı olursa. **كلُّ رجلٍ عالمٌ فله درهمٌ**
14- Mübteda hiç sıfatlanmamış olan nekreye muzaf olan "kül " lafzı olursa **كلُّ رجلٍ فله درهمٌ**

64- Diğer merfuların hükümleri nelerdir?

* Kane babının isminin hükmü: Failin hükmü gibidir.
* İnne babının haberinin hükmü: Mübtedanın haberinin hükmü gibidir.
* Cinsini nefi için olan Lanın haberi: Mübtedanın haberinin hükmü gibidir.
* Leyseye müşabih ma ve lanın isminin hükmü: Mübtedanın hükmü gibidir.

65- Mefulu mutlak ve mefulu bih tarifi nedir, kaç kısımdır?

Mefulu mutlak: وهو اسمٌ ما فعله فاعلُ عاملٍ مذكورٍ لفضاً او تقديراً Lafzan ya da takdiren mezkur ve mastar olan isimle aynı manada olan bir amilin failinin yapmış olduğu bir hadesin (işin) ismidir.

Mefulu bih: وهو اسمٌ ما وقع عليه فعلُ الفاعلِ Failin fili, kendi üzerinde vaki olan şeyin ismidir. İki kısımdır.

Mefulu bih **عام** dır.Bu harfi cer ile mecrur olandır. Diğer ismi, mefulu bih gayrı sarihtir. **مررت بزيدٍ**
Mefulu bih **خاص** dır. Bu da müteaddi fiile has olandır. Diğer ismi mefulu bih sarihtir.

66- Mefulu fih mefulu leh ve mefulu meah'ın tarifleri nelerdir?

Mefulu fih: **وهو اسمُ ما فُعِلَ فيه مضمونُ عامله من زمانٍ او مكانٍ** Zamandan ve mekandan amilinin manası kendisinde işlenen şeyin ismidir.

Mefulu leh: **وهو اسمُ ما فُعِلَ لِاَجْلِهِ مضمونُ عامله** Amilinin manası kendi ecli için işlenen şeyin ismidir.

Mefulu meah: **وهو المذكور بعد واو المصحبتِ معمولُ عاملٍ** Amilin mamülünün beraberliğini ifade etmek için vav harfinden sonra zikrolunandır.

67- Hal'in tarifi ve şartları nedir?

وهى ما يُبَيّنُ هىئَتَ الفاعل او المفعول به لفضاً او معناً Lafzan ya da manen failin ya da mefulu bihin heyetini beyan eden mamüldür.
Şartı nekre olmaktır. Mecrur olan zilhal (halin sahibi) üzerine ve manevi amil üzerine tegaddüm etmez. Şayet zilhal, nekre-i mahza olursa halin zilhal üzerine tegaddüm etmesi vacip olur. **جاءني راكباً رجلٌ**

Hal cümlei haberiye olursa,cümleyi zilhale bağlayacak bir rabıt lazımdır. Bu zamir müsbet muzarilerde sadece zamirdir. **جاءني زيدٌ يَرْكَبُ.** Fili muzarinin gayrısında ise vavla beraber zamirdir ya da yalnız vavdır. **جاءني زيدٌ و رَكِبَ عمرٌ**

68- Temyiz nedir ve nerelerdeki kapalılığı kaldırır?

وهو ما يَرْفَعُ الابهامَ عن ذاتٍ مذكورةٍ تامتٍ باحد الشياء الخمستِ او مقدرةٍ فى جملتٍ او ما ضا ها ها او في اضافتٍ
* Beş şeyden biri ile mezkur zattan; (43. Soruda geçmişti. Onları söyleyiniz.)
* Veya cümle içindeki mukadder bir zatdan;.(**طاب ذيدٌ نفساً** misali **شئُ ذيدٍ** takdirindedir.)
* Veya cümleye benzeyen şeydeki mukadder zatdan; (**الحوض ممتلءٌ ما ءً** misali de ممتلءٌ شىءُهُ takdirindedir.)
* Veya izafetle mukadder zatdan (**اعجبني طِيبُهُ اباً** misali **طِيبُ شيْئِهِ** takdirindedir.)

Kapalılığı kaldıran mamüldür temyiz.

69- Müstesna kaç nevidir?

Müstesna-i Muttasıl: **المخراج عن متعدد بِاِلاّ او احدا اخواتها** İlla ve kardeşlerinden biriyle adetlendiği şeyden çıkarılandır.
Müstesnai Munfasıl: **المخراج عن غير متعدد بِاِلاّ او احدا اخواتها** ve kardeşlerinden biriyle adetlenmediği şeyden çıkarılandır.

70- Müstesna hangi durumlarda nasp ve cer okunur.

* Tam mucab kelamda, sıfatın gayrı olan illadan sonra vaki olunca müstesna mensuptur. **جاءني القومُ اِلاّ ذيداً**
* Müstesna, müstesna minh üzerine tegaddüm ettiği zaman mensptur. **ما جاءني الا ذيدٌ احدٌ**
* Müstesna, mungatı olduğu zaman mensuptur. **جاء القوم الا حماراً**
* Müstesna **خلا *عدا* ما عدا *ما خلا* لا يكـــون* ليــس *خلا** 'dan sonra vaki olursa mensuptur. **جـاءني القـوم خـلا زيـدا**
* Müstesna minh mezkur değilse müstesna amilin gerektirdiği şekilde iraplanır. **ما جاءني الا ذيدٌ** misalinde m. Minh zikredilmemiş ve müstesna amilin gerektirdiği şekilde yani fail olarak vaki olmuş ve raf irabı giymiştir.

* **سـوى * غـير * حـا شـا *سواءٍ** 'dan sonra gelirse müstesna mecrurdur.

71- لو كان فيهما آلهةٌ الا اللهُ لفسدتا cümlesi neye misaldir?

الا'nın bir maniden dolayı istisna için olmayıp sıfat olan **غـير** lafzına hamolunduğuna misaldir.
Mani şudur:
Müstesnai muttasıl yapamayız çünkü; müstesnai muttasılın şartı; müstesnanın müstesna minhe duhulünün kat'i olması lazımdır.
O halde **الله** müstesna **آلهتٌ** müstesna minh olması lazım ki yanlıştır. Çünkü Hz. Allah'ın ilahlar arasına dahil olması kat'i değildir.

Müstesnai munkati de olamaz çünkü: müstesnanın müstesna minh üzerine ademi duhulünün şart olmasıdır. Yani adetlenmediği şeyden istisna olmasıdır.
Görünürde şart mevcut, yani Allah diğer ilahlara dahil değil. Bir takım ilahlar var da Hz. Allah onlar içerisine dahil değil manası çıkacak.
Müstesna yapmak özürlendiği için **الا غيرُ اللهِ** takdirindedir. Ve manası şöyledir.
Yer ve semada Hz. Allah'ın gayrı olan bir takım ilahlar olmuş olsa elbette fesar çıkardı.

72- Muzaf ve muzaf-ı ileyh'in hazfedilme halleri nelerdir?

Muzaf hazfedilince irabı muzafı ileyhe verilir. **واسأل القريتَ** aslı **اَهلَ القريتِ** idi.

1- Muzaf-ı ileyh hazfedilir, ve hali üzere baki kalır.(Yani irabı değişmez.) Şayet hazfolunmuş olam muzaf-ı ileyhin aynısı olan lafza izafe olunmuş olan bir isim, muzafın üzerine atfolunduğu takdirdedir.
بين ذراعى وجهةِ الاسدِ misali **ذراعى الاسدِ وجهةِ الاسدِ** takdirindedir.
2- Veya hazfedilmiş olan muzafun ileyhin aynısına muzaf olan isim tekrar edilirse muzaf hali üzere baki kalır.
م تيم عدى تيم عدى يا تيم عدى يا تي misali **يا تيم عدى تيم عدى** takdirindedir.
* Bu iki yerin gayrısında, muzafta gaye kelimelerinden biri olmadıkça muzafu ileyhten bedel olsun için . tenvinlenir. **حين** اِذٍ ve **يوم** misallerinde olduğu gibi. **يوم اذ كان كذا ve حين اذ كان كذا** takdirlerindedir.
Eğer muzaf gaye kelimelerinden (**لا غير * ليس غير *حَسْبُ *جهات سته**) biri olursa muzaf zamme üzerine mebnidir. **اما بعدُ** gibi. Bu misal **اما بعدَ البسملةِ واصلولةِ** takdirindedir.

73- Şart ve cezaya fanın duhulunün caiz, vacip, ve caiz olmadığı yerler nelerdir?

Eğer şart ve cezanın her ikisi de muzari olursa ya da birincisi fa'sız muzari olursa muzariyi cezm etmek vaciptir.
Şart mazi ceza muzari olursa ikincisinde raf ve cezm caizdir.
Eğer ceza muzari manasında mutasarrif bir fiili mazi olursa ya da ceza fili lem ve lemma ile menfi olan bir fili muzari olursa cezaya fanın duhulu caiz olmaz.

Cezaya fanın duhulünün vacip olduğu yerler.

Şayet ceza; cümlei ismiyye olursa (**اِن طربْتَ فانت مُطربٌ**)
Veya gayrı mutesarrıf fili mazi olursa (**ومن يفعل ذلك فليس من الله فى شئ**)
Veya fili mazi manasını içeren mazi bir fiil olursa (**وان كان قميصه قدَّ من قُبُلٍ فصدقت**)
Veya sin, sevfe, len ma harfiyle beraber olan fili muzari olursa (**وان تعاسرتم فسَتُرْظِعُ له أخرا**)
Veya ceza cümlei filiye olup inşai fiil olursa (emir, nehi,soru, ve dua cümlesi gibi) (**ان طربك ذيدٌ فاطربْه**)
Şayet ceza sin sevfe len ve ma ile beraber olmayan müsbet ya da La harfi ile menfi olan bir muzari olursa raf ile beraber cezaya fanın duhulü, ya da cezm ile beraber fasız gelmesi caiz olur. **ان تطربْ اَطْربْ فاطربْ**

74- Sıfatın tarifi nedir. Ve sıfatın mevsuf ile kaç yerde mutabakatı aranmalıdır?

تابعٌ يدل على معنىً فى متبوعه مطلقاً Mutlak olarak metbuunda (tabi olduğu şeydeki) olan bir mana üzerine delalet eden tabidir.

Sıfat, mevsufun haliyle ya da mevsufun müteallakının haliyle vasıflanır.
Eğer mevsuf ile vasıflanırsa 10 yerde mutabakat aranır.

Raf- Nasb- Cer-Müfred-Tesniye- Cemi-Müzekker-Müennes-Marife-Nekre

Eğer müteallaki ile vasıflanırsa sadece marife ve nekrelikte tabi olur.

75- Marife nedir ve kaç tanedir?

ما وضع لشئ بعينه Muayyen bir şey için vaz olunandır. Marife 6 nevidir.

1- Zamirler 2-Alem 3- Esmai işaret 4- İsmi mevsul
5-Muarraf billam 6- Geride zikredilen 5 şeye muzaf olursa

76- Zamirler kaç kısımdır, nerelerde bulunur ve çekimleri nasıldır?

4 kısımdır.
1- Merfuu muttasıl zamiri: (57. Soruyu tekrar ediniz.)
2-Merfu munfasıl zamiri. Bunlar terkipte mübteda vaki olur.
gaip ve gaibelerde; **هو*هما*هم*هى* هما* هن**
muhatab ve muhatabalarda; **اَنْتُنّ *انتما *انتِ *انتم *انتما *انت**
mütekellimlerde; **انـا* نحـن**

3- Mensubu muttasıl ile mecruru muttasıl arasında müşterek kısım. Bu kısmın zamirleri **ه*هما *ها*هم*هما*هن** **كما* كـن*نــى*نـا *كِ*كم*كما *ك** dir.
Eğer bunlar fiile dahil olursa ve ismi nasp haberi raf eden harflere bitişirlerse mensubu muttasıl olur. Eğer harfi cer ya da izafetle mecrur olursa mecruru muttasıl olur. …الـح لـه* لهما*

4- Mensubu munfasıl: **ايـــانـــا *ايـــانى*اياكنَّ *اياكما *كِاياكمـــا* ايـــاكم* ايـــا *اياكَ *اياهن *اياهما*اياها**اياهم *اياهما *اياه**

77- Esmai işaretten olan ذا nın çekimi nedir?

Müfred müzekker: **ذا** Tesniye müzekker: **ذَيْنِ *ذان** cemi müzekker: **اُلاَءِ**
Müfred müennes**:** **ذِهِي *تِهِي *ذِهِ *تِهِ *تِي*ذِى *تَا** tesniye müennes: **تَيْنِ *تان** cemi müennes: **اُلاَءِ**

78- Sılanın şartı nedir, ve الـذى nin çekimi nasıldır?

Her ismi mevsul için bir sıla lazımdır. Bu sıla da işiten kişi için malum bir cümlei haberiyyedir. Ve o cümleden ismi mevsula raci bir zamir lazımdır.

Müfred müzekker: **الـذى** tesniye müzekker: **اَلذَيْنِ *اَلذان** cemi müzekker: **اَلذِيْنَ**
Müfred müennes: **اَلَتِى** tesniye müenne: **اللتَيْنِ *اَلَّتان** cemi müennes**:** **اَلَّلاتِ *اَلَّلاتِى *اَلَّلى *اَلَّلاتِى *اللاىٔ *اللواتِى *اللواىٔ**

79- Atıf nedir ve atıfla alakalı kaideler nelerdir?

وهو تابعٌ يَتَوَسَّطُ بينه و بين متبوعِهِ احد حروف العشرة On harften birisiyle tabii ile metbusunun arasını ortalayan tabidir.
Atıf harfleri: **و*ف*ثـم*حــتى* او* اما*ام* لا* بـل* لاكـن**

Eğer bir şey merfu muttasıl zamiri üzere atfolunursa önce munfasıl bir zamirle tekitlenmesi vaciptir.

طربتُ انا و زيدٌ Ancak atıf ile matuf arası bir şeyle faslolursa munfasıl zamirine gerek yoktur. **طربتُ اليوم وزيدٌ**

Zamiri mecrur üzerine atıf yapıldığı zaman car iade edilir **مررت بك وبزيدٍ** **ve** **الامالُ بينِى وبَيْنَكَ**

Bir amilin iki mamülü üzerine bir harfi atıfla iki şeyin atfolunması caizdir. **طرب زيدٌ عمراً وبكرٌ خلداً**

Muhtelif iki amilin iki mamül üzerine tek bir atıf harfi ile iki şeyin atfı caiz değildir.

80- Tekid kaç kısımdır ve nelerdir?

İki kısımdır. Tekidi lafzi olur ki bu bütün lafızlarda geçerlidir. Bu tekid birinci lafzın tekrarı ya da benzeri ile olur.

Tekidi manevi ise marife lafızlara hâs olandır. Tekidi manevi olan lafızlar: **كُلُّهُ *كِلْتاهما *كِلاهُما *عَيْنُهُ *نفسُهُ**

اجمع *اَكتَعُ *اَبْتَعُ * ابصَعُ son üç lafız **اجمع** lafzı ile beraber gelir.

81- Bedelin kısımları nelerdir atfı beyan niçin getirilir?

Bedeli kül minel kül: Bedel ile mübdelün minh tek bir şey üzerine itlak olursa (biri diğerinin aynı olursa) **جاءني زيدٌ اخوكَ**

Bedeli ba'z minel kül: Bedel, mübdelün minhin cüzü olursa: **طربتُ زيداً رأسَهُ**

Bedeli iştimal: Bedel ile mübdelün minh arasında külliyet ve cüziyet alakasının gayrı bir alaka olursa. Şöyle ki, işiticinin nefsi birincisinin zikrinden sonra bekler ve ikinci lafza iştiyakla arzu duyar. **ذيدٌ ثوْبُهُ سُلِبَ**

Bedeli galat: Mübdelün minhin zikri galat, yanlış olduğu takdirdedir. Fasih kimselerin kelamında olmaz, bilakis onlar بـل lafzı ile getirirler. **رأيتُ رجلً حماراً**

*Marife olan bir lafızdan bedeli kül olarak bedel yapılan nekre bir lafzın sıfatlanması vaciptir. Cenab-ı Hakkın kavlinde olduğu gibi. **بالناصيةِ ناصيةٍ كاذبةٍ** bu ayette **ناصيةٍ** lafzı marife olan **بالناصيةِ** lafzından bedeli kül olarak bedel getirildiği için **كاذبةٍ** lafzı ile sıfatlanmıştır.

Atfı beyan: **تابعٌ جِئَ به لِإيضاح متبوعِهِ ولا يَدُلُّ على معناً فيه** Metbbundaki bir manaüzerine delalet etmeksizin metbbunu izah için getirilen tabidir.

İRAB BAHSİ

82-İrabın tarifi nedir ve kaç kısımdır?

وهو شئٌ جاءَ من العاملِ يَخْتَلِفُ به آخِرُ المعربِ Amil tarafından gelen ve murabın ahiri kendi sebebiyle değişen bir şeydir. Birbirine dahil olan 4 kısma ayrılır.

1. Kısım: Bihasebizzat vel hakikat: 2. kısım: Bi hasebil mahal
3. kısım: Bi hasebinnevi 4. kısım: Bi hasebissıfat

83- Bi Hasebizzat vel hakikat nelerdir?

İrab ya harekedir ya harftir ya da hazifir.

Hareke 3'tür.Fetha, zamme,kesra **harf** 4'tür:vav,ya, elif, nun. **hazif** 3'tür.Harekenin, ahirinin ve nunun hazfi

84- Bihasebil mahal kaçtır ve nelerdir?

Harekei mahza iki kısımdır. Tam irab olur: Bu da Halet-i raf-ı "zamme" halet-i nasb-ı "fetha" halet-i cerri "kesre" ile dir.. Bu da Müfret munsarıf ve Cemi mükesser munsarfı ların iğrabıdır.

Nagıs irap olur.

1-) Halet-i raf-ı "zamme" halet-i nasb-ı ve halet-i cerri "fetha" ile dir.. Bu da Ğayrı munsarıfların iğrabıdır.

2-) Halet-i raf-ı "zamme" halet-i nasb-ı ve halet-i cerri "kesre" ile dir.. Bu da Cemii müennes salimlerin iğrabı

Hurufu mahza iki kısımdır. Tam irab olur: Halet-i raf-ı "vav" halet-i nasb-ı " elif " helat-i cerri "ye" ile dir.. Bu da Esma-i Sitte-i Muğtellanın iğrabıdır.

Nagıs irap olur:

1-) Halet-i raf-ı "vav" halet-i nasb-ı ve halet-i cerri "ye" ile dir.. Buda Cemii müzekker salim (ألو) kelimesi ve (عشرون) ve kardeşlerinin iğrabıdır.

2-) Halet-i raf-ı "elif " halet-i nasb-ı ve halet-i cerri "ye" ile dir.. Tesniyelerin **(اثنـــان)** ve **(كـلا)** kelimelerinin iğrabıdır.

Hareke-i meal hazif iki kısımdır. Yalnız tam irab olur bu da ikidir.

1-) Halet-i raf-ı "zamme" halet-i nasb-ı "fetha" halet-i cezmi "harekenin hazfi" ile dir.. Bu da Ahir harfi sahih olduğu halde ahirine zamir bitişmeyen fiğli muzarinin iğrabıdır.

2-) Halet-i raf-ı "zamme" halet-i nasb-ı "fetha" helat-i cezmi "ahirinin hazfi" ile dir.. Bu da Ahir harfi illet olduğu halde zamir bitişmeyen fili muzarinin irabıdır.

Hurufu meal hazif: Halet-i raf-ı "nun" halet-i nasb-ı ve cezmi "nun"un hazfi ile dir. Bu da cemii müennes nunu nun gayri zamir bitişen fiğli muzarinin iğrabıdır.

85-Bi hasebinnevi kaçtır nelerdir?

4'tür. Raf, nasb (isim ve fiilerde müşterek) cer (isme mahsus) ve cezm (fiile mahsus.)
Raf alametleri 4'tür. Zamme, vav, elif ve nun.
Nasb alametleri 5'tir. Fetha, kesre, elif, ya , nunun hazfi.
Cer alametleri 3'tür. Kesre, fetha, ya
Cezm alametleri 3'tür. Harekenin hazfi, ahirinin hazfi ve nunun hazfi

86- Bi hasebi-s sıfat kaçtır, irabı takdiri nedir ve nerelerde bulunur?

3tür. Lafzi, tagdiri ve mahalli.
Tagdiri irab: **ما لا يَظْهَرُ فِاللفض بل يُقدَّرُ فى آخره لِمانِع غير الاعرابِ الحققي** Lafızda zahir olmayıp bilakis lafzın sonunda hakiki irabın gayrısı olan bir maniden dolayı lafzın sonunda takdir edilendir. 7 kısımdır.
1. kısım: Sonu elif olan her bir müfred lafızdır. Her ne kadar iki sakinden dolayı elif hazfedilse de(**أعص** gibi). Eğer bu lafız isim ise 3 halde de fiil ise haleti rafı ve nasbı takdiri, haleti Cezmi ise lafzidir (ahirinin hazfiyledir)

2. kısım: Tesniye'nin gayrı olduğu halde mütekellim ya'sına izafe edilen murab lafızlardır.
Eğer bu lafız cemi müzekker salim olursa sadece raf hali takdiridir.
جاءنى مُسْلِمِىَّ raf hali takdiri. Nasb ve cer halinde lafzi olup ya ile gelirdi. **رَءَيْتُ مُسْلِمِىَّ** nasb hali ve **مررت بمُسْلِمِىَّ** cer hali. Şayet bu lafız cemi müzekker salimin gayrı olursa 3 halde de takdiridir.

3. kısım: Ahiri irabı mahki olmuş lafızdır. Bu hikaye olunan lafız ya alemiyete naklolunmuş cümledir. (yani cümle, bir kişiye isim olarak verilmiştir.) **تأبط شرًّ** gibi. Veya ahirinde irabı mahki bulunan lafız müfred lafızdır. **مَنْ ذيداً** "Zeyd kimdir?" terkibindeki **ذيداً** lafzı gibi.
İki cüzden terekküb etmiş, ikinci cüz, kendisi için iraptan mahalli olmayan bir amil üzerine mamül olmuş alemlerde böyledir. **هل ذيدٌ *اِنَّ ذيدا** gibi.

4.kısım: Ahirinde ma gabli meksur bir ya bulunan lafızdır. Her ne kadar iki sakiden dolayı ya hazfedilse bile (**قاضٍ**) gibi. Eğer bu lafız isim olursa raf ve cerri takdiri nasbı ise lafzidir.
جـــاءني القاضـــى raf hali takdiri. **مـــررت بالقاضـــى** cer hali takdiri. **ر أيت القاضىَ** nasb hali ise lafzidir.
Eğer fiil olursa ahirine zamir bitişmedikçe sadece raf'ı takdiridir. **يـرمي* تـرمي* ارمي * نـرمي**

5. kısım: Ahiri, ma gabli mezmum bir vav olan lafızdır. Ahirine zamir bitişmedikçe sadece rafı takdiridir
يغـزو* تغـزو* اغزو* نغـزو
6. kısım:İrabı harfle olan ve kendisnden sonraki sakinle(evvelnde hemzei vasıl olan kelimeyle) birleşen isim
*Eğer isim esmai sitteden biri olursa 3 halde takdiridir.
جـاءني ابـو القاسـم* رأيـت ابـا القاسـم* مـررت بـا ابـى القاسـم
* Eğer o isim cemi müzekker salim olursa;
a-irap harfinin ma gabli meftuh ise **مصطفَوْنَ** ve **مصطفَيْنَ** gibi; vav zamme ile ya kesre ile harekelenir. İrabı 3 halde de lafzi olur. Raf: hali **جاءنى مصطفوُلْقوْم** nasb hali : **رأيتُ مصطفي الْقوْم** cer hali: **مررت بمصطفي الْقوْم**
b- irap harfinin evveli meftuh değilse vav ve ya harfleri hazfolunur. 3 halde de takdiri olur.
raf hali takdiridir. **جاءنى طاربُ القوم** nasb hali takdiridir. **رأيت طاربى القوم** cer hali takdiridir. **مررت بطاربى القوم**
* Eğer isim tesniye olursa raf hali takdiridir. Nash ve cer halinde ye harfi kesrelenir ve irapları lafzi olur.
raf hali: **جاءنى غلاما اِبْنِكَ** nasb hali: **رأيت غلامَى اِبْنِكَ** cer hali: **مررت بغلامَى اِبْنِكَ**
7. kısım: İrabı hareke ile olan kelimelerden olup sakin kılınmakla kendisinin üzerine vakıf yapılandır.Şayet kendi üzerine vakıf yapılan lafız tenvini temekkün ile tenvinlenmemişse ya da sonunda müenneslik ta'sı bulunursa üç halde de takdiridir. **طارباتْ ,ضاربَةْ ,احمدْ**
Eğer bu lafız tai tenis olmaksızın tenvinlenmiş olursa raf ve cer hali takdiri nash ise lafzidir. **زيدْ** gibi

87- İrabı mahalli kaç kısımdır?

İki mevzudadır.**Birinci kısım**: **الاسمُ المعربُ المشتغِلُ آخره باعرابٍ غير محكيٍّ** Hikaye edilmemiş olan irapla ahiri meşgul olan murab isimdir. **مررت بزيدٍ** misalinde zeydin, mahalli üzerine meful olmak üzere nasb ile hükm olunur.Yani Lafzan mecrur mahallen mensuptur. **İkinci kısım:** mebnidir.

88- Mebni ve murab nedir mebni kaç kısımdır ?

Mebni:. **فهو ما كان حركته و سكونه لا بعاملٍ** Harekesi ve sükünü amilin etkisiyle olmayan lafızdır.

Murab: **فهو ما كان حركته و سكونه بعاملٍ** Harekesi ve sükünü amilin etkisiyle olan lafızdır.

2'dir .Mebni-i asıl ve mebni-i arız. Mebni-i asıl 4'tür. 1-Harf 2-Basralılara göre emir bi ğayrı lam 3- Mazi 4- Cümle. Mebniyi arız ikidir. Mebni-i arızı lazım ve mebni-i arızı gayrı lazım

89- Mebni-i arızı lazımlar nelerdir?

Mebni-i Lazım: **ما لا ينفكُّ عن البناء** Mebnilikten asla ayrılmayandır.

1- Zamirler
2- Esmai işaret
3- Eyyü ve eyyetü lafızları haricindeki ismi mevsul
4- Esmai efal
5-Mastar (**فجار**) sıfat (**فصاق**) ya da alem (**خدام**) olduğu halde **فعال** vezninde olan lafızlar.
6- Sesler
Ses: **كلُّ لفضٍ حُكِيَ به صوتٌ او صُوِّتَ به للبهاءم** Kendisiyle bir ses hikaye olunan ya da hayvanlara seslenilen lafızlardır.
7- Bazı mürekkeb lafızlar
8- Bazı kinaye lafızlar **كم** (Adet için olup sonraki lafzı temyiz alarak nasb eder.) **كذا** (istifham için olursa sonraki lafzı temyiz alarak nasb eder. Çokluk manasında haberiyet için olursa sonrasına izafe edilir.) **كَيْتَ, ذَيْتَ** gibi.
9- Şart için olan اِنْ harfinin manasını veya eyyü ve eyyetü lafızlarından gayrı olduğu halde istifham manasındaki kelimeler
10- Bazı zarflar: **لدا*كيف*حيث*انَّا *متى *لمَّا *اذا *اِذْ *منذ *مذ*اَمْس** **11-** İsim olan kaf, **على** ve **عن**'dır

90- Mürekkeb lafızlar hangi hallerde mebni olur?

*İkisinden biri diğerine amil kılınmayan ve tek bir isim kılınan kelimelerdir. Eğer ikincisi ses olursa birincisi fetha ikincisi de kesre üzerine mebni kılınır. **سيبويه** gibi.

*Eğer ikinci cüz ses olmazsa ve mürekkebin sonu sahih harf ise birincisi fetha üzerine mebni kılınır. (**بعلبكّ**) Eğer illetli ise birincisi sükun üzere mebni kılınır. **معدى كرب.** İkinci lafızları gayrı munsarif olarak iraplanır. Eğer tek bir isim kılınmazlarsa ikinci lafız harf manasını içine almışsa ve birinci lafız **اثنين** lafzı olursa her iki kelimenin de ahirleri sahih ise fetha üzerine mebni kılınırlar. Eğer her ikisinin sonunda illet harfi varsa sükün üzere mebni kılınırlar. **عَشَرَ ثلاثتَ , اِحْدَى عَشَرَ**

Birinci lafız **اثنين** lafzı olursa ikinci lafız mebni, birinci lafız murab olur.

91- Mebniyi arızı gayrı lazım nedir, vacip ve caiz olduğu yerler?

ما قُطِعَ عن الاضافتِ مَنْوىً فيه المضافُ اليه Muzafu ileyh niyette olduğu halde izafetten kesilendir.

فَوْقُ*بعدُ*قبْلُ gibi. Bulunduğu yerler:

1- Müfred marife münada bu kısımdandır.Çünkü hangi hareke veya harf ile mebni oluyorsa o onun üzerine mebnidir. Ahirine elifi istiğase ve elifi nüdbe ve evveline lam bitişmediği takdirdedir. **لِمَانِيا مُسْ *يا زيدُ** gibi

Eğer münada muzaf yada şibih muzaf olursa veya nekre bir isim olursa o münada gizli bir fiil ile mensuptur. **يا خيراً من زيدٍ *يا رجلاً *يا عبدَاللهِ** gibi. Münadanın ahirine elif bitişirse münada fetha üzerine mebnidir. **يـا زيـداه** gibi.

Münadanın evveline car bitişirse münadanın cer olması vacip olur. **يا لزيدٍ**.

Münada harfleri: **أى *آيْ *آ*هيا *ايا *يا** dir.

2- Cinsini nefi için olan lanın ismi. La'nın isminin tekrar etmemiş olduğu halde la harfine bitişik, nekre ve müfred olduğu takdirdedir. **رَجُلَ لا** gibi.

3- Kendisine cemi müennes nunu veya tekid nunu bitişmiş muzari. Bu 3 maddenin mebniliği vaciptir.

Caiz olan yerler:

1-) Cümleye ve **اِذْ** lafzına muzaf olan bir takım zarflar. a.c. **يوم اذٍ*حين اذٍ *يوم ينفع الصادقين صدقهم**

2-)Tekrar edilmiş olan لا harfinin muttasıl müfred ve nekre olan ismi de binası caiz olandır.

لا حـول ولا قـوة الا بـالله bu tür cümlelerde 5 vecih caizdir.

1.vecih: Her ikisi fetha üzerine mebni olur.**لا حولَ ولا قوةَ الا بالله**.

2.vecih: İkisi de ref irabıyla mureb olur.**لٌ ولا قوةٌ الا باللهلا حـو**

3.vecih: 1.nin fetha üzerine mebni 2.si nasb irabıyla mureb **لا حولَ ولا قوةَ الا بالله**

4.vecih: 1.nin fetha üzerine mebni 2.'si raf ile murab **لا حولَ ولا قوةٌ الا بالله**

5.vecih: ikincisi fetha ile mebni birincisi raf irabı ile mureb **لا حولٌ ولا قوةَ الا بالله**

3-) Sıfatın merfü ve mensup olarak iraplanması da caizdir.

****

Bu çalışmada mümkün mertebe kaidelerin tamamına yakını zikredilmiştir. Bu çalışma izharın özetinden ziyade; izhar kitabının soru cevap şeklinde tercümesi olarak ifade edilebilir. Dolayısı ile buradaki 91 suali bilmek demek, kavaid olarak izharı bilmek olarak ifade edilebilir. Ancak talebeleri sadece buradaki bilgilerle özdeşleştirip ibareden koparmakta uzun vadede doğru bir iş değildir. Gerek izhar kitabından gerekse nurulizah kitabını okurken bol bol terkip seçtirerek kaideler uygulanmalıdır.

Bu sual cevaplar izhar kitabının sonunda yada, amil, mamül ve irap sonunda verilmelidir. Günlük ders takrirleri mutlaka alınmalıdır. Ki ibareden takrir yapma kabiliyeti gelişsin.

Hayırlı dersler ve hayırlı ezberler temennisi ile.

Miftahulkuluub / Sadakat.Net İslami Forumları

5 Ağustos 2009